

CAPVT POSTREMVM.

In quo argumenta primi capituli confutantur.

PRIMUM vero argumentum promptissimum est refellere, nec uno tantum, sed multis etiam modis. Tum, quod nec Moyses, nec Iosue, in quorum gubernatione tempus illud erat positum, in populi furorem & insaniam inciderunt. Tum, quod ne certum est quidem, eos, qui in castris remanserint, in flagitium omnes consensisse, quin vero simillimum est, nonnullos etiam repugnasse. Nam, ubi primum Moyses illam vocem edidit, *Si quis est Domini iungatur mihi*: congregati sunt ad eum omnes filii Levi, consecraruntque manus suas Domino unusquisque in filio, & in fratre suo. Ex quo intelligitur, qui ad unam Moysi vocem se illi coniunxerint, qui a Domino steterint, quos Dominus iustitiæ suæ ministros in ultione fecerit, hos in eo scelere ceterorum socios & consortes non fuisse. Quid? quod Aaron (1) nondum sacerdotio fuerat initiatus, nec adhuc ei fuerat superhumeralis impositum, rationalique adstrictum & aptatum, in quo erat doctrina & veritas. Nihil ergo mirum, si Aaron, filiique eius nec pastores populi constituti, nec sacerdotes consecrati in fide ac religione errarunt. Quanquam Aaron, quod & Petro & Marcellino postea accidit, metu peccavit, non infidelitate. Nihil ergo contra nos affertur, qui asserimus, sacerdotes, pastores iam ecclesiæ a Christo institutos, errare omnes in fide ac religione non posse. De argumento itaque primo tantum.

Secundum arg. refellitur

Secundum autem videtur esse gravius, quo non Calvinus modo, sed Donatistæ etiam adversum catholicos usi sunt, quemadmodum libr. de unit. eccles. cap. 12. Augustinus tradidit. Sed non est necesse nova nunc responsa meditari, quando huic argumento egregie ab Augustino responsum est. *Ple-*

(1) *Levit. 8.*

rumque, ait, sermo divinus impias turbas ecclesia sic redarguit tanquam omnes tales sint, & nullus bonus omnino remanserit. Inde quippe admonemur, in suo quodam numero eos dici omnes, id est, omnes filios gehennæ. Isti ergo vel imperite vel fallaciter agentes colligunt de scripturis talia, quæ vel in malos bonis usque in finem permixtos vel de vastatione prioris populi Iudeorum dicta reperiuntur: & volunt ea detorquere in ecclesiam Dei, ut tanquam defecisse ac periisse de toto orbe videatur. Hactenus Augustinus. Huiusmodi ergo prophetarum oracula hunc inprimis sensum habent, ut quoniam in comparatione malorum adeo pauci boni sunt, ut nulli esse videantur; scriptura totum una comprehensione populum reprehendat, quamvis in eo nonnulli sint boni. Deinde, prædictiones propemodum illæ erant, non reprehensiones. Describitur enim populus ille non qualis tunc erat, sed qualis post Messia adventum futurus erat. Uterque sensus, ne hæretici nostrum esse causentur, exemplis scripturæ manifestis comprobandus est. Ezechiel eodem quo & Hieremias tempore vaticinatus est. Quid dicat ei Dominus (2) audiamus. *Domus autem Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me. Omnis quippe Domus Israel attrita fronte est, & duro corde.* An putas in tota hac depravata domo partem aliquam superesse, cui generalis illa sententia non conveniat? Audi quid etiam dicat Dominus (3). *Signa Thau super frontes virorum gementium & dolentium super cunctis abominationibus, quæ sunt in medio eius.* Non ergo omnes in populi flagitium consenserant: non omnes attrita fronte & duro erant corde. Esto aliud exemplum. *Salvum, inquit (4), me fac, Domine, quoniam defecit sanctus::: Vana locuti sunt unusquisque ad proximum suum.* En unus totius generis humani culpas voce magna & queribunda deplorat, perinde ac si relictus sit solus (5). *Sed quid dicit illi divinum responsum? (6) Propter miseriam inopum & gemitum pauperum nunc exurgam.* Intelligens ergo iam suæ querimoniæ se plures habere consortes, *Tu Domine, inquit (7), servabis nos & custodies nos a generatione hac in æternum.*

(2) Ezechiel 3. (3) Ezechiel 9. (4) Psalm. II. (5) Rom. II. (6) Psalm. II. (7) Psalm. II.

num. In libro autem contra Donatistas post collationem, cap. 20. Idem quoque August. Ne forte, ait, arbitrentur prophetarum tantummodo moris fuisse, & non ad novum testamentum, sed ad veteris consummationem pertinere, sic arguere reprehensibiles, quasi omnes in eo populo arguantur, & sic alloqui laudabiles, quasi omnes ibi laudentur: ecce ad Corinthios sic apostolus loquitur. Paulus::: ecclesie, quæ est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis, sanctis, cum omnibus, qui invocant nomen Domini::: Gratia vobis & pax a Deo patre nostro & Domino Iesu Christo. Gratias ago Deo meo semper pro vobis, in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Iesu: quia in omnibus divites facti estis in illo in omni verbo & in omni scientia, &c. Quis hæc audiens credat in ecclesia Corinthiorum esse aliquos reprobos, quandoquidem verba ista sic sonant, velut ad omnes directa sit ista laudatio? Et tamen paulo post dicit, Obsecro autem fratres::: ut non sint in vobis schismata, &c. Et in hoc horrendo vitio tanquam omnes increpans dicit, Divisus est Christus? Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis, &c. Hactenus ille. Poterat & ea commemorare, quæ in eadem epistola subiecta sunt (8), Tanquam parvulis in Christo lac potum vobis dedi, non escam: nondum enim poteratis. Sed nec nunc quidem potestis: adhuc enim carnales estis. Cum enim sit inter vos zelus & contentio, &c. Item (9), Et vos inflati estis, & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. Item (10) ex epistola ad Galatas, O insensati Galata, quis vos fascinavit non obedire veritati, &c. Et postea tamen ait (11), Fratres & si preoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis, &c. Item ad Philippenses (12), Omnes enim, quæ sua sunt querunt, non quæ sunt Iesu Christi, &c. Quas res in ea disputatione & multas alias similes a summo Theologo præteritas arbitror, quod essent faciles: sunt certe ad præsens institutum utiles, easque fere in epistola ad Vincentium attigit. Iam quod pleraque eiusmodi prophetarum testimonia ad

(8) 1. Corinth. 3. (9) 1. Corinth. 5. (10) Galat. 3.
(11) Galat. 6. (12) Philipp. 3.

populi Iudaici statum & mores post Messiam referenda sint, & sequenti libro multa exempla cognoscentur, & nunc satis in uno exemplo demonstrabitur. Aggæus (13) Zorobabelem, ac Iesum sacerdotem magnum, totumque omnino populum, ut domum Dei ædificarent, his verbis admonuit, Et nunc confortare Zorobabel, dicit Dominus, & confortare Iesu fili Iosedec sacerdos magne, & confortare omnis populus terra, dicit Dominus exercituum, & facite: quoniam ego vobiscum sum::: & spiritus meus erit in medio vestrum, nolite timere. At eodem postea capite subiunxit Aggæus, si tetigerit pollutus in anima, ex omnibus his, nunquid contaminabitur? Et responderunt sacerdotes, & dixerunt, contaminabitur. Et respondit Aggæus, & dixit, Sic populus iste, & sic gens ista ante faciem meam dicit Dominus, & sic omne opus manuum eorum: & omnia, quæ obtulerunt ibi, contaminata erunt. Quem omnino locum convenientius de populi statu post testamenti veteris consummationem intelligimus. Tamen Augustinus (14) ad formam quoque superiorum hoc exemplum interpretatus est. Sed, ut dixi, & ad populi conditionem post Messie adventum aptius hoc congruentiusque refertur, & plura alia præsertim apud Isaiam huic proposito inservire libro proximo ostensuri sumus. Itaque de Isaiæ Hieremiasque testimoniis dictum est satis.

Illud vero, quod tertio loco subiicitur, ecclesiam occultam esse posse, Donatistæ etiam olim posuere. Quibus tamen Augustinus (15) occurrit in hæc verba. Non est ecclesia nobis operta, quia non est sub modio, sed super candelabrum: ut luceat omnibus qui in domo sunt. Et de illa dictum est, non potest civitas abscondi super montem posita. Donatistis operta est, &c. Tantum Augustinus.

Primum autem illud falsum est, veterem populum aliquando nullam ecclesie speciem habuisse. Nam cum se solum relictum quereretur Helias, septem millia virorum scriptura commemorat genua sua non curvasse ante Baal: quibus sane illud perspectum, & exploratum erat non fidem & unitatem, sed

(13) Cap. 2. (14) Lib. contr. Donat. post collat. cap. 20.
(15) De unic. eccles. cap. 14.

sed regnum esse divisum, extareque proinde in Hierusalem templum Dei, summum sacerdotem, veram de lege, ac religione doctrinam. Eiusmodi Tobias (16) erat, qui, cum irent omnes ad vitulos aureos, quos fecerat Hieroboam, ipse pergebat ad templum Domini, & ibi adorabat Dominum Deum Israel, decimas fideliter offerens, & cetera his similia secundum legem Dei puerulus etiam observans.

Deinde, non sequitur, si populus ille ita vacillavit, ut pene cecidisse videatur, si ita dispersus est, ut propemodum formam & speciem amiserit, Christi quoque ecclesiam usque adeo obscurari posse, ut nulla eius species effulgeat. Plebs enim illa vetus, ut quæ casura esset, ruinam sæpe minabatur. Et quoniam futurum erat, ut illi reipublicæ tanquam sempiterna nox esset offusa, nihil mirum si sensim obscurata est, & evanuit. Quid autem si quandoque etiam vix apparuit, cui tam parva lux tenuisque noctis splendor affulsit? nempe lucerna lucens in caliginoso loco (17). Sed hæc explicabuntur in sequenti libro diligentius. Nam Hilarii auctoritatem, qua nos Calvinus urgendos existimat, Vincentius Augustino quondam opposuit: sed hic loca omnia, quæ ille ex Hilario collegerat, tanquam meras calumnias contulit, & obtulit (18) fere in hæc verba. *Ecclesia aliquando obscuratur quidem multitudine scandalorum, sed etiam tunc in suis firmissimis eminent. Aliquando tentationum fluctibus operitur atque turbatur: & tale tunc erat tempus, de quo scripsit Hilarius, unde putasti insidiandum contra testimonia tot divina, &c. Potes hoc modo dicere nec ecclesias Galatiæ tunc fuisse, quando dicebat Apostolus: O stulti Galatiæ, quis vos fascinavit? Sic enim calumniaris docto viro, qui tardi cordes, & timidos graviter increpabat. Quis enim nescit illo tempore obscuris verbis multos parvi sensus fuisse delusos, ut putarent hoc credi ab Arianis, quod etiam ipsi credebant: alios autem timore cecidisse, & simulate consensisse. Quanquam & illi, qui tunc firmissimi fuerunt, & verba hæreticorum insidiosa intelligere potuerunt, pauci quidem erant in comparatione ceterorum, sed tamen etiam ipsi quidam*

(16) Tob. 1. (17) 2. Petr. 1. (18) In epist. ad Vincenc. num. 48.

dam pro fide fortiter exulabant, quidam toto orbe latitabant. Hilarius ergo decem provinciarum Asianarum aut zizania non triticum arguebat, aut ipsum etiam triticum, quod defectu quodam periclitabatur, quanto vehementius, tanto utilius arguendum putabat. Habent enim etiam scriptura canonica hunc arguendi morem, ut tanquam omnibus dicatur, & ad quosdam verbum perveniat. Hactenus Augustinus.

Ac Hieronymus (19), *Ingemuit totus orbis, inquit, & Arianum se esse miratus est. Periclitabatur navicula apostolorum, urgebant venti, fluctibus latera tundeantur, nihil iam supererat spei. Dominus excitatur, imperat tempestati, bestia moritur, tranquillitas rediit. Manifestius dicam, omnes episcopi, qui de propriis sedibus fuerant exterminati, ad ecclesias redeunt. Tunc triumphatorem suum Athanasium Ægyptus excepit, tunc Hilarium de prælio reverentem Galliarum ecclesia complexa est: tunc ad reditum Eusebii lugubres vestes Italia mutavit.* Hæc Hieronymus, multa que alia, quæ brevitate studio prætereo. Sed hæc satis sunt ut omnes intelligant, navem ecclesiæ in alto hæresum, seditionum, discordiarumque procellis fluitantem fuisse iactatam quidem, ac pene opertam fluctibus: sed non fuisse tamen in tanta etiam tempestate demersam (20). Quin in suis licet paucis fortissimis emineat, qui quo magis in remigando laborarunt, eo aspectabiliores clarioreque fuerunt. Nec hoc loco opus est ecclesiæ Romanæ fidem lucemque proferre, quæ nunquam omnino ipsa latuit, sed toti semper orbi manifesta fuit, quemadmodum sexto postea libro accuratius ostendetur.

Nec vero sub diversis pontificibus fides ecclesiæ aut solvitur aut occultatur. Quin eo etiam tempore ecclesia catholica fidei suæ manifestum argumentum edit. Iudicia tunc pastorum periclitantur, quæ sine certo ecclesiæ capite infirma atque incerta erunt. De qua re alio libro differemus.

Iam, in sexto argumento Calvinus & multum operæ, ac verborum sumit, & vano se labore frangit. Poterat brevius ac facilius dicere quoniam synagoga extincta omnino, & deleta est, ecclesiam quoque Christi funditus esse delendam. At dis-

Tom. I.

Nn

ces-

Quintum respicitur

Sexto fit satis

(19) Adversum Luciferian. (20) Matth. 8.

cessio, quam prædixit apostolus, venire non potest, dum vera ecclesie facies extiterit. Id Calvinus dicit, non probat. Itaque falsum est. Quin posteaquam Germania non solum a Romano pontifice, sed a Romano eodemque suo imperatore maiore ex parte defecit, illa fortassis Pauli prædictio impleta est, instantque proinde Antichristi infelicitissima tempora. At, filius hominis veniens fidem non inveniet in terra. Sed huic argumento respondet Hieronymus (21) illam hic fidem nominari de qua Dominus aiebat, *Fides tua te salvam fecit*. Et alibi de Centurione, *Non inveni tantam fidem in Israel*. Et rursus ad apostolos, *Quid timidi estis modicæ fidei?* Necnon & in alio loco, *Si habueritis fidem sicut granum sinapis*, &c. Nec enim Centurio aut illa muliercula in Trinitatis sacramenta crediderant, sed simplicitas mentis, & devota Deo suo anima commendata est. Hæc est fides quam raro inventam Deus pronunciavit. Hæc est fides, quæ etiam apud eos, qui bene credunt, difficile perfecta invenitur. Eodem quoque modo Augustinus respondet (22), Dominum de perfecta fide loqui, quæ ita difficilis est in hominibus, ut in ipsis admirabilibus sanctis invenitur aliquid ubi trepidaverint. Addit rursus, propter iniquorum abundantiam & paucitatem bonorum, quæ illa potissimum ætate erit, Dominum ita loquutum. Propterea enim non dixit, Filius hominis veniens non inveniet fidem in terra: sed quasi dubitans, *putasne*, ait, *inveniet fidem?* Non quod ille cuncta sciens de aliqua re dubitaret, sed ut sua dubitatione figuraret nostram: quia propter multa scandala circa finem sæculi pullulantia, hoc erat infirmitas humana dictura. Illorum autem error eripiendus est, qui vanissimis argumentis adducti sunt, ut putarent fidem in solo uno manere posse. Cum enim ecclesie nomen collectivum sit, si unus tantum crederet, non crederet ecclesia. Adde quod Dominus per Matthæum dicit (23), *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi*. Vobiscum ait. Et per Ioannem (24), cum pollicetur spiritum veritatis fidelibus sempiternum pluribus

(21) In Dialogo adversum Luciferianos. (22) De unitat. eccles. cap. 13. (23) Matth. ult. (24) Ioan. 14. & 16.

bus illum pollicetur, non tantum uni. Adde etiam quod corpus non est unum membrum, sed multa, ut Apostolus ad Corinthios docet (25). Sed Corpus Christi, quod est ecclesia, ut idem ad Ephesios ostendit (26), usque in finem permanebit. Non ergo unquam multi fideles in ecclesia deerunt.

Præterea (27) triticum simul cum zizaniis in agro, bonique pisces cum malis in reti, usque ad consummationem sæculi durabunt. Non ergo solum in uno manebit fides. Sed deficiet hostia & sacrificium. Equidem hanc Danielis vaticinationem non ad finem sæculi, sed ad synagogæ consummationem existimo referendam. Quod si quis ad tempus Antichristi referre velit, cum hoc ego non magnopere contenderim, modo sic interpretetur, ut propter crudelissimi tyranni sævitiam sacerdotes a publico & solemni sacrificio desistant. Quod vero ex Apocalypsi Ioannis obiicitur, quoniam valde obscurum est, nihil contra nos habet ad faciendam fidem virium. Tametsi hoc oraculum in Luthero fateor esse completum, cui data est clavis putei abyssi, ut errores penitus demersos atque defossos eruendo tanta caligine orbem obduceret, ut vel lucem ipsam tenebris circumfudisse videretur. Sed affulget adhuc ecclesie lumen his, qui oculos habent ad videndum. Nam Lutherani cæci sunt, & duces cæcorum. Si autem omnis gloria filie regis ab intus, nihilque in ea externi splendoris est; qui fieri potest, ut illa cohæreant, *Astitit regina a dextris tuis in vestitu deaurato circumdata varietate*. Item, *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & non potest civitas abscondi super montem posita, neque accendunt lucernam, & ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut qui ingrediuntur lumen videant*, cæteraque similia, quæ sunt, ne longum faciam, prætereunda. Planum est igitur in sponsa Christi, in qua nihil fictum, nihil fucatum, nihil simulatum est, sed omnia vera, sincera, solida, omnem etiam externam gloriam ab interiore virtute, & splendore procedere. Ac de sexto argumento nimis multa diximus.

Reliquis vero argumentis diluendis illud admonere ope-

Nn 2

ræ

(25) 1. Cor. 12. (26) Ephes. 4. (27) Matth. 13.

ra pretium est, per figuratam dictionem multa, quæ parti conveniunt, in totum solere transferri. Id nobis in usu est cum persæpe alias, tum magis cum de civitate, populo, regno, omnique omnino cætu loquimur, de quibus ea in universum dicimus, in quæ non omnes reipublicæ partes, sed interdum pauca etiam concurrunt. Populum enim robustum, gentem bellicosam appellamus, non quod omnes in ea republica aut robusti aut bellicosi sint, sed quod viri ex ea ad rem bellicam selecti eiusmodi soleant esse. Nec enim aliter de humana republica, ac de humano corpore loquitur. Dicitur autem homo agere vel pati, quæ manus pesque, vel agit vel etiam patitur. Dicitur mundus immundusve, si facies aut munda aut immunda sit, eodemque omnino modo similiter in reliquis. Inde adeo venit, ut vocabula, quæ quibusdam ecclesiæ partibus convenire videmus, ecclesiæ ipsi attribuantur. Ad hanc enim legem ecclesiæ dicitur amica, pulchra, immaculata, sancta, videlicet ratione bonorum: hortus conclusus, fons signatus, ratione electorum. Qui cum prima atque optima pars sint ecclesiæ Christianæ, imo vero regni cælorum cum sint principes, quamvis in terrena repub. despiciatissimi, ac contemptissimi: vere ac iure ea, quæ in eos conveniunt, in totam ecclesiæ transferuntur. Quoniam, ut ex Aristotele etiam ante docuimus, id civitas aut esse aut facere dicitur, quod in ea primarii & optimates aut esse dicuntur aut facere. Neque hoc loco, ubi a Lutheranis vel maxime petimur, Lutheri testimonium negligendum est, quo intelligant hi rem esse tam apertam atque dilucidam, ut eam ne Lutherus ipse quidem negare potuerit. Is igitur, cum in concione quadam ad populum explicaret, quemadmodum ecclesiæ sancta diceretur, per synecdochen docet Matthæum scripsisse, latrones blasphemasse, eum unum eorum id fecisse Lucas scribat. *Sic unus & idem populus*, ut ait, *arguitur in Prophetis, cum multi sint inter eos boni: rursus laudatur, cum multi sint inter eos mali.* Et pulcherrima charitatis ea est figura, qua communia faciat omnia bona, communia item omnia mala. *Ut alter alterius onera portet, & sic impleat legem Christi. Sic civitas, vel religio vel domus fecisse aut passa esse dicitur, quod aliquot in ea fecerunt aut passi sunt.* Hactenus Lutherus. Hic ego hæreticos universos appello, ut iam vel

vel ipsi sint iudices, num pudenter nobis opponant ecclesiæ hortum conclusum esse, fontem signatum, puteum aquæ vivæ, paradysum cum pomorum fructibus, sanctam, pulchram, perfectam, sine macula & ruga gloriosam: ut in ea nullum præscitum, nullum infirmum, nullum improbum esse conficiant. Sed respondeamus ad singula.

In septimo argumento canticorum de ecclesiæ encomium ponitur, cui abunde, ut reor, satisfacimus. Additur deinceps, in arca solos eos fuisse qui salvi facti sunt, arcam autem ecclesiæ imaginem extitisse. At ne quis in hunc errorem incideret, ut putaret omnes qui per baptismum in ecclesiæ transeunt, esse salvos; idcirca Petrus caute & sapienter adiecit, *Quod & vos nunc similis forma salvos facit baptismus: non carnis depositio sordium, sed conscientia bona interrogatio, &c.* Alioqui etiam, quod Hieronymus adversum Luciferianos ait, ut in arca omnium animalium genera, ita & in ecclesiæ universarum gentium & morum homines sunt. Ut ibi pardus & hœdi, lupus & agni: ita & hic iusti & peccatores, id est, vasa aurea & argentea cum ligneis & fictilibus commorantur. Arca igitur in eo potissimum ecclesiæ typus est, quod extra eam nullus servatus est, non in eo quod omnes intra illam facti sunt salvi. Sed arcæ Sacramenta e Hieronymo in dialogo illo petantur. Nos pergamus ad reliqua.

Christus, aiunt, non est alterius ecclesiæ caput, nisi eius cuius salvator est. Hoc primum non est adeo expeditum. Est enim caput angelorum Christus, nec constat tamen eorum sit proprie servator. Certe ego non puto, quamvis contra sit a nonnullis disputatum. De qua re non est hic locus differendi. Deinde, ea connexio infirma est, *Christus est ecclesiæ salvator, ergo omnes qui sunt in ecclesiæ servat.* Est enim (28) salvator omnium hominum, maxime fidelium, nec omnes tamen re ipsa salvos facit. Atque ut Christus corpus suum, quod est ecclesiæ, servet, servet, inquam, rei efficientia & exitu: adhuc non sequitur, eum omnes qui sunt in ecclesiæ servare. Tum quoniam iam satis ostensum & pate-

Septima.
dissolvi-
tur.

factum est, quaedam de ecclesia vere dici, quae ei nom-
 inum, sed quarundam partium ratione conveniunt. Tum
 quoniam totius partiumque vocabula latius fusa sunt, quam
 voces corporis atque membrorum, quemadmodum paulo
 post explanaturi sumus. Ita non fit, ut si corpus Christi om-
 niaque eius membra servantur, partes ecclesiae servantur om-
 nes. Nec vero Paulus ait, Christum exhibere sibi gloriosam
 ecclesiam: solum astruit seipsum tradidisse ut eam exhiberet
 gloriosam. Quemadmodum autem mortuus ille est, ut omnes
 viveremus, nec vivunt omnes tamen: sic se tradidit pro ec-
 clesia, ut eam mundaret & glorificaret, nec tamen omnes
 qui in ecclesia sunt mundantur & glorificantur. Tametsi vere
 ecclesiam suam sibi exhibet gloriosam: sed nec in omnibus
 partibus, nec in hoc fortasse tempore.

Porro id quod sequitur facillimum est. Nam, quanquam
 filii Dei aliquando secundum praedestinationem nominentur
 (29): at propria, eademque frequens denominatio a praesenti
 iustitia fit, ut capite tertio explanatum est. Videmus au-
 tem, vere filios exhæredari, ac iuste aliquando quidem. Non
 itaque colligitur, *filius est, igitur percipiet hereditatem*: nisi
 illud simul ponas, & *ius quod accepit non amisit*. Quoniam
 autem filius Dei non semper probus intelligitur, sed is quo-
 que interdum, qui paterna bona prodegerit: etiam hoc di-
 stinguendum puto, ecclesiam e Dei solum filiis constare. Nam
 si filios voces, qui per baptismum sunt Christo & ecclesiae
 geniti, id nos asserimus. Sed in his sunt improbi quidam &
 stulti filii, quos patris, matrisque cura parturire iterum ge-
 stit, donec formetur in eis Christus. Sin filios Dei iuxta fre-
 quentiorum scripturae usum eos tantum appelles, qui probi
 & sapientes sunt: certe ecclesia non ex his modo constitui-
 tur, sed ex illis etiam qui paternae & probitatis & sapientiae
 effigiem eluerunt. Nam & in hos nomen filii quandoque dif-
 funditur. *Nonne*, inquit (30), *ipse est pater tuus?* At genera-
 tio perversa erat & infideles filii. Item (31), *filius enutriti &*
 exal-

(29) Ioann. 11. (30) Deuter. 32. (31) Isai. 1.

exaltavi, ipsi autem spreverunt me. Item (32), *convertimini fi-
 lii revertentes, & sanabo aversiones vestras*. Item (33), *Sicut li-
 lium inter spinas, sic amica mea inter filias*. Quod de sanctis ec-
 clesiae viris dictum esse omnes Christi fideles agnoscunt. Un-
 de autem appellat spinas nisi, ut Augustinus ait (34), pro-
 pter malignitatem morum? Et easdem unde filias, nisi pro-
 pter communionem sacramentorum? Bona ergo filia in me-
 dio malarum est, in eademque paterna domo. Sed ovile Chri-
 sti non nisi ex Christi ovibus constituitur. Quid tum? Quasi
 non alias pecudes habeat pastor. Habet sane capras, habet &
 haedos. Pastori itaque non modo ovile est, sed & caprile &
 haedile. Haedi porro & agni in Dei cognitione intelligentia-
 que discreti sunt, in hominum scientia & cogitatione con-
 fusi. Dum hic vivitur, diversi licet greges, in una tamen
 congregatione sunt: adeoque permixti, ut segregari non pos-
 sint, donec ille veniat qui separabit eos ab invicem, *Sicut pa-
 stor segregat oves ab haedis: & statuet quidem oves a dextris, hae-
 dos autem a sinistris* (35). Sed ut argumento huic scholae mo-
 re pressius distinctiusque respondeam, illud considerandum
 censeo, quod ut nomen ovis non in eo solum loco, sed in
 sacris fere literis pro bonis ac iustis accipitur (36): sic ovile
 ecclesiam in bonis iustisque designat. Quales sunt, quemad-
 modum supra diximus, voces aliarum nonnullarum, ut exempli cau-
 sa, *amica, columba, immaculata, hortus conclusus, fons signatus,
 paradysus cum pomorum fructibus*, quae nimirum voces ecclesiae
 vel propter iustos, vel etiam propter electos tribuuntur. Quo-
 circa non fit, ut si in ovili non sunt nisi oves, in ecclesia
 non sint haedi, quos sponsa pascere iussa est, quoad eos ab
 ignis pastor ille summus segregaverit. Nomen etiam ovis ma-
 los nonnunquam in ecclesia significat, nedum probos. Hinc
 enim illa sunt (37), *Erravi sicut ovis quae perierat*: Et (38),
Omnes nos quasi oves erravimus: Et (39), *Sicut oves in inferno*
 po-

(32) Hierem. 3. (33) Canticor. 2. (34) De unitat. ec-
 cles. cap. 13. (35) Matth. 25. (36) Ioann. 10. (37)
 (37) Psalm. 118. (38) Isai. 53. (39) Psalm. 48.

positi sunt: Et (40), *Iratus est furor tuus super oves pascua tua.* Et (41) in evangeliiis *Ovem errantem legimus, & oves, qua perierunt, domus Israel.* Atque cum Dominus Petro commisit oves, si nomen hoc pro solis bonis usurpatum censeamus, verendum est utique, ne mali a Petri cura existiment se exemptos. Sane vero quicumque fidei sacramentum habent, Petro intelliguntur esse commissi; nec ab eo modo requirendum, si gregem bonorum paverit, sed illa etiam, an quod infirmum fuit consolidarit, & quod ægrotum sanarit, & quod contractum alligarit, & quod abiectum reducerit, & quod perierat requisierit. In quem sensum ovile Christi non est angustius quam ecclesia, sed perinde ut illa cum sanis morbosas etiam oves continet. Dominus autem Ioannis capite decimo in illum alterum sensum vocem ovis usurpavit. Iam, quod in hoc septimo principali argumento demum obiicitur, id in promptu est refellere. Nam si ex discipulis pseudoprophetae exierunt, intus ergo prius domique erant; nec enim aliter exire potuissent. *At non erant, inquit, ex nobis.* Hoc duobus modis exponitur. Initio significat Ioannes fictos illos & simulatos Christi discipulos fuisse, qui quasi amici (42) *ad tempus & socii mensa, in die necessitatis recesserunt.* Inter nos versabantur ait, eandem nobiscum mensam cæteraque omnino sacramenta habebant communia, sed simulatio virtutis erat, venditatio, ostentatio: ideoque, quoniam non erant ex animo & vere nostri, non erant ex nobis. Nam si fuissent tales, quales nos sumus, ex animo Christiani, permanissent utique nobiscum. Deinde de viris forte Apostolicis loquitur, cum ait, *ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis.* Nonnulli siquidem statim a principio nascentis ecclesiae, nomine se apostolorum venditarunt (43), cum non essent apostoli Christi veri, sed pseudoapostoli. Quod igitur dicit tale est, *ex nobis exierunt*, hoc est, a nostra schola & societate: *sed non erant ex nobis*, id est, non vere erant apostoli: si enim ii fuissent, nobiscum profecto permanissent. Veri enim apostoli, quos

(40) Psalm. 73. (41) Matth. 18. Luc. 15. Matth. 10. & 15. (42) Eccles. 6. (43) 2. Corinth. 11.

ad evangelii muntus delegit Christus, non tum hoc, tum illud, sed idem dicebant semper, eratque illis constans, ac perpetua ratio & veritas & vitæ. Hoc enim ad auctoritatem evangelii pertinebat, ut eius primi administri, quibus scilicet illud est creditum, odorem, saporemque Christi semper & in omni loco servarent. Contra vero operarii subdoli, quamvis aliquando se transfigurassent in apostolos Christi, sed insipientia tandem eorum manifesta erat omnibus (44), & finis secundum opera ipsorum. Quanquam, si de prædestinatis, ut Hieronymo & Augustino visum est, Ioannes loqueretur, nihil adhuc hæretici conficerent. Nam quæ rerum consequentia est, *non sunt ex nobis*, id est, non sunt ex electis: non igitur sunt in domo Dei, quæ est ecclesia? Quasi vero in domo Dei non sint cum vasis electis in honorem vasa etiam non electa, nempe in contumeliam. Sed ad argumentum septimum diximus multa. Nunc octavum diluamus.

Et ad testimonia quidem ex canticis post ea, quæ dicta sunt, nihil est necesse respondere. Illud autem, quod ex apostolo obiectum est, Divus Augustinus in libro secundo retractione. (45) ita interpretatur, ut ecclesiam describat apostolus, non quæ iam sit, sed quæ præparatur ut sit, quando apparebit etiam gloriosa. Et in libro de perfectione iustitiæ, *Cum enim, ait, non tantum apostolus dixerit, ut exhiberet sibi ecclesiam non habentem maculam, aut rugam, sed addiderit gloriosam: satis significavit, quando erit sine macula, aut aliquid huiusmodi, tunc utique, quando gloriosa.* Non enim modo in tantis malis, in tantis scandalis, in tanta permissione hominum pessimorum, in tantis opprobriis impiorum, dicendum est eam esse gloriosam. Nam si Dominus ipse (46), non fuit glorificatus nisi resurrectionis gloria, quomodo dicenda est, ante resurrectionem suam, ecclesia eius esse gloriosa? Mundat ergo eam lavacro aqua, abluens peccata præterita, deinde perficiens eius sanitates, facit eam occurrere in illam gloriosam sine macula & ruga. Hactenus Augustinus. Cuius sententiæ fuit non solum Divus Thomas (47), sed etiam Hie-

Octavum diluitur.

Tom. I.

Oo

ro-

(44) 2. Corinth. 2. 3. 11. 2. Corinth. 11. 2. Timoth. 3. (45) Cap. 18. (46) Ioann. 7. (47) 3. p. q. 8. art. 3. ad 1.